

Från bränneri till bostäder

Hans Thurn

Centralt mitt i Vånga by har det tillverkats brännvin på den plats där det idag finns bostäder. Byggnaden var bränneri från 1938 till 1965. Men brännvinstillverkningen började någon gång i mitten av 1800-talet, som ett gårdsbränneri tillhörande Vånga nr. 21, gården som idag ägs och drivs av Anna Holmer. Ragnar Holmer som gett mig en del information har räkenskapsbok från detta gårdsbränneri från 1868 till 1872. Gårdens ägare vid denna tidpunkt var Nils Mattisson som var Ragnar Holmers mors morfar.

1855 års lag om tillverkning och försäljning av brännvin innebar omvälvande förändringar. Hembränningen förbjöds och det blev stadgat att det för brännvinstillverkning skulle gälla samma principer som för vilken industri som helst.

1861 fanns totalt i Sverige ca. 600 brännerier varav ca. en fjärdedel i Kristianstads Län. Antalet brännerier minskade de kommande åren och 40 år senare vid sekelskiftet fanns endast 122 enheter i drift.

Ett av dessa brännerier var Vånga Bränneri som 1887 bildade Wånga Nya Bränneriaktiebolag. Om fördelning av andelar, bolagsordning och kontrakt om leverans och uppsättning av komplett bränneri finns beskrivet i 1992 års årsskrift.

Första delen av 1900-talet kantades av olika problem till följd av världskrig och trettiotalets jordbrukskris.

1937 tillsattes en ny utredning där man konstaterade att krafttag måste tas. Det fanns totalt 103 brännerier i drift varav inte mindre än 40 runt Kristianstadstrakten. Bland annat hade vissa brännerier ålagts att modernisera tillverkningsmetoderna om inte kvoten skulle minska. Åtgärder skulle enligt föreläggandet vara genomförda senast i oktober 1940.

Om det var denna utrednings ålägganden som gjorde att man i februari 1938 beslöt att bygga om bränneriet innevarande år vet jag inte men det förefaller högst troligt.

Ritningar hade tagits fram av Bröderna Persson i Balsby (kopior från den tiden finns hos undertecknad) och en byggnadsstyrelse valdes som fick i uppdrag att i enlighet med angivna förslag och ritningar infordra och antaga anbud på såväl byggnader som maskiner.

Sedan fortsatte brännvinstillverkningen (med undantag för krigsåren) fram till 1965 då nya rationaliseringar krävdes och Vånga Bränneri anslöt sig till Kiaby Bränneri.

Bostäder i form av lägenheter i Vånga var något jag funderade på i mitten av 1980-talet. Det började med att en tomt avsedd för villaproduktion mitt emot nya kyrkogården kunde ändras i detaljplanen och då resulterade det i 7 st. 2-rumslägenheter som blev färdigställda 1988.

Intresset var stort och det blev genast en liten kö av intresserade. Man frågade också efter lite större lägenheter som t. ex. 3-rumslägenheter.

Efter att ha sökt olika alternativ på centrala och byggbara tomter erbjöds jag att köpa en del av Elisabeth Holmers tomt som gränsade till bränneriet i Vånga. Den användes då som lagerlokal av Tord Eriksson i Arkelstorp. Ett stort tack till Ragnar Holmer som förmedlade kontakten och såg möjligheten till bostäder centralt i Vånga nära affär, bank, kiosk och busshållplats.

Från min sida började nu ett intensivt arbete med att försöka få till en bra lösning både vad gällde antal bostäder, storlek och boendemiljö.

Jag insåg ganska omgående att för att få till en bra boendemiljö på den något smala men framför allt kuperade tomten skulle det vara en fördel om även bränneriets tomt kunde utnyttjas.

Efter att jag även fått köpa brännerifastigheten påbörjades arbetet med ny detaljplan för området. Det är bara att erkänna att de första tankarna och planerna var att riva bränneriet och bebygga området med nya radhuslägenheter. Hemska tanke!

Efter att ha studerat bränneribyggnadens konstruktion, kondition och om det fanns möjlighet att hitta en lämplig planlösning för lägenheter var beslutet mycket enkelt. Resultatet blev att 9 lägenheter av olika storlek

kunde inrymmas i byggnaden, vissa med högre takhöjd vilket ger en viss charm. I källarplanet fanns plats för förråds- och teknikutrymmen till hela området.

Resultatet blev att byggnaden bevarades och Vånga fick behålla sitt "landmärke".

Utanför bränneribyggnaden uppfördes 3 st byggnader med radhuslägenheter, som har sin egen lilla trädgård och gräsmatta.

Radhuslägenheterna färdigställdes 1991 och bränneribyggnaden 1992. Sedan 2003 disponerar Vånga Förskola 2 st. av de större lägenheterna som är ombyggda för deras verksamhet.

Det har nu gått 20 år och så långt har allt gått bra, men jag tänker ofta på att projektet färdigställdes när Sverige hade sin finanskris med bl.a en disconto-ränta på 500 %. Då frågade man sig vad man hade gett sig in på.

För min del kan jag höra historiens vingslag när jag besöker byggnaden och området. Min farmors far Jöns Mårtensson var kassör i byggnadsstyrelsen som bildades 1 februari 1887, min farmors bror Johan Jönsson ingick i byggnadsstyrelsen som 14 februari 1938 beslöt att uppföra ett nytt bränneri. För uppförande av byggnaden antogs min farmors bror Otto Jönsson. Entreprenadsumman var kr. 47500:-. Min företrädare och tillika Otto Jönssons son Gad Jönsson deltog aktivt i murningsarbetet av byggnaden. Och slutligen bor idag Johan Jönssons son Lennart Wångå i en av lägenheterna.

På sätt och vis kan man säga cirkeln är sluten.